

Interviewee: Tran Ngoc Tu

Interviewer: Le, Lily

Location: Saigon Radio, Houston, Texas

Date: March 6, 2011

Identifier: wrc02837

Context: This recording and transcript form part of a collection of oral history interviews conducted by the Vietnamese American Heritage Foundation and donated to the Chao Center for Asian Studies at Rice University. This collection includes video recordings of interviews with Vietnamese Americans native to or living in Texas. This interview forms part of the national 500 Oral Histories Project conducted by the Vietnamese American Heritage Foundation.

This transcript was written by Mr. Hieu Do in 2014 by recommendation of Ms. Nancy Bui of the VAHF, and has not been verified by staff at Rice University.

!: Tôi tên là lili, Tôi xin phép được hỏi tên, ông đã sinh trưởng tại đâu, ông đã sống tại nơi nào Việt Nam?

00:12:@: Thưa chị sinh quán của tôi là làng Vân Hải, Kim Sơn, Ninh Bình, bắc phần, đến năm 1954 khoảng tháng 9,10 bố mẹ đưa tôi di cư vào nam sau khi những người cộng sản đã chiếm Miền bắc theo tinh thần hiệp định Giơ Ne vơ, gia đình tôi di cư vào sống tại Sài gòn từ những ngày tháng đó cho tới, tháng 12-2006 thì chúng tôi rời Việt Nam sang định cư tại Houston Hoa Kỳ này,

!: Nghe nói trong thời gian thơ ấu ông đã sống ở Miền Bắc, ông đã sống tới năm nào, năm đó ông được bao nhiêu tuổi?

01:30:@: Năm đó tôi 6 tuổi.

!: Ông còn nhớ gì về quê hương cũ,

01:40:@: Ký ức cũ là còn bàng bạc, chúng tôi sống từ quê theo bố mẹ ra sinh sống ở một thị xã đó là thị xã phát diệm, cái hình ảnh luôn luôn ghi nhớ đến ngày hôm nay không thể nào quên được đó là hình ảnh nhà thờ đá. Một kiến trúc trở thành rất quen thuộc với những người công giáo, tuổi thơ tôi cũng bắt đầu

từ đó, từ những ngày chúng tôi bắt đầu đi học là chúng tôi học tại trường tiểu học trong khuôn viên nhà thờ, cái hình ảnh tôi nhớ được cũng là mùa hè ngắn ngủi cuối cùng của tuổi ấu thơ trước khi di cư, khu vườn của ông bà nội kế bờ sông, kế đó là một nhà thờ rất là cổ kính chúng tôi là con cái của chúa, thế nên vùng đó là công đạo toàn phần, những dòng sông, bờ ao, khu vườn, những khu vực rất thân quen cho dù rất ngắn ngủi, nhưng không thể quên được. Bờ hồ trước nhà thờ, toàn cảnh nhà thờ đá. Những hình ảnh sau này những tài liệu nhắc cho chúng taooi cả dĩ vãng tuổi thơ. rất là êm đềm thời kỳ đó.

!: Ông đã kể về những các cái tuổi thơ trên dòng sông. Ông có trò chơi nào trong làng, hoặc lúc còn đi học với bạn bè, với gia đình không ạ ?

03:26:@: Năm đó tôi còn bé lắm, tôi cũng thơ lại là tôi chỉ có thể nhớ được những ký ức rất là nhớ cái mùa hè cuối cùng khi mà trở về quê sau khi chiến tranh kết thúc như vậy thì người Pháp bắt đầu rút quân khỏi miền bắc, họ để lại đồ đạc xe cộ, phương tiện chiến tranh, tôi trở về quê cùng bà con anh em lớn họ dạy tôi ra gỡ dây đồng trong máy xe hơi về làm dây thả diều rất là thích, đi nhặt lúc đó gắn liền với đồ chơi chiến tranh, đi nhặt những vỏ đạn, những khẩu súng cũ mà không còn nguy hiểm nữa. Những người bà con lớn tuổi họ dạy chơi đánh quay, đánh khăng. Cũng không còn nhớ được nhiều lắm.

!: Sau khi di cư năm 1954 ông và gia đình bằng cách nào đi vào miền nam?

04:49:@: Cuộc di cư của gia đình tôi còn nhớ là nó được tiếp nối và củng cố thêm qua cái khôn lớn bố mẹ chúng tôi kể lại hồi đó ở quê bố tôi có tham gia phong trào tự vệ của trạng hoàng quỳnh, công giáo tự trị bùi chu phát diệm, bố tôi cũng làm nghề buôn, bố tôi hoạt động kinh tài cho trạng hoàng quỳnh cho nên đi giao dịch cho nên có giao thiệp với Việt Minh. Tôi hồi ức lại tôi nhớ là một ngày đó vào một buổi tối có tiếng đập cửa vào nhà tôi vì căn nhà tôi là căn nhà phố, tầng trệt nhà lầu tại Phát Diệm có tiếng đập cửa và hỏi tên bố tôi thì bố tôi nói gì với mẹ tôi rồi nhảy cửa cổng sau đi thì sau đó tôi biết là những người Việt Minh về tìm bố tôi ngay sáng hôm sau mở cửa ra là họ đã canh phòng cẩn mật, vì nhà tôi là tiệm buôn di truyền từ thời ông cố với ông nội thì bố tôi có cái tiệm bán thuốc bắc, hôm sau họ đã vây kín trước cửa cẩn mật họ tra vấn rất nhiều về sự vắng mặt của bố tôi thì tôi biết là mẹ tôi trả lời thế nào đó nhưng mà họ đặt 1 chốt gác ngay trước cửa.và trong khoảng độ một thời gian sau khoảng tuần lễ sau đó trong một đêm nhờ vài người bạn thân giúp sức gia đình tôi đã nphair ra bờ sông để lên Hà Nội bằng đường sông chứ không đi bằng đường bộ được, thế là gia đình tôi thất lạc, lên đến hà nội rồi thì đi xuống Hải Phòng tìm phương tiện thì không có, thất lạc, may sao đó thì cùng thời gian đó ông bà cụ ngoài quê đã nghe tin gia đình tôi đã đi tìm được đường đi một người bác trong gia đình cũng đã tìm được đường cho ông bà cụ đi cuối cùng đoàn tụ tại hà nội bố tôi đã tìm cách liên lạc. Những bạn bè đã giúp đỡ bằng cách nào không hiểu, nhưng mà sau đó gia đình tôi được đi vào trong nam bằng máy bay acopa.

!: Ông còn nhớ kỷ niệm nào về chuyến đi đó không ?

07:43:@: Những chuyến đi đó thì tôi nhớ là đêm cuối cùng thì buổi chiều thì gia đình tôi từ Hải Phòng lên Hà nội thì bà chị lớn năm đó khoảng 16 – 17 lên bờ hồ hoàn kiếm ăn kem, thì cũng nói nhiều lắm tôi không nhớ nổi nhưng mà tôi nhớ là cây cream là mình chưa biết là xa quê hương, chỉ biết là một cuộc di chuyển sau đó là lên máy bay trong đêm và sau đó được tiếp đón các nhân viên tị nạn năm đó là Mấy bà xơ và trợ tá quân đội, sau đó là đưa ra tạm trú tại một khu vực lều bạt mà sau đó tôi biết là khu vực, vài

ngày sau gia đình tôi được chuyển về 1 trường tiểu học mà tôi nhớ là Phan Nhật Tường nằm trên đường Trần Hưng Đạo, một thời gian sau gia đình tôi đã xoay sở và mua được 1 căn nhà ở đường Tân Định. Tôi nhớ bây giờ nó gần rạp Xinee Vạn Hoa, Những hình ảnh đọng lại đầu tiên của một cậu bé lần đầu tiên vào Sài Gòn lạ lẫm, những ngày đầu tiên đến một xóm nhỏ miền Nam mà chỉ duy nhất có gia đình tôi là Bắc Kỳ di cư nên cái xóm nhỏ nó cũng có những kỷ niệm ngộ nghĩnh, những người người ta ngạc nhiên, có người tò mò, quả thật là quá khứ tuổi thơ chung tôi lúc đầu cũng rất co cụm lại vì đám trẻ miền Nam họ hay trêu chọc lúc đó cảm thấy chung quanh không có một chỗ dựa nào, tuy nhiên về sau này thì nó cũng tan đi thôi, về sau này để trả lời chị là khoảng đầu tiên là cảm nhận của cậu bé như tôi đến Sài Gòn là như vậy

!: Rồi ông học trường tiểu học nào ?

10:21:@: SAu đó tôi đi học ở trường Dakao 2, sau này gọi là Đinh Tiên Hoàng đó, tại sao là Dakao 2 vì sáng là trường của các học sinh miền Nam các học sinh trước đầu tiên được học chung, nhưng mà về sau vì sự can thiệp nào đó từ phía chính phủ người ta mở riêng giáo dục cho học trò di cư để tránh chung đụng tránh mất lợi cho học sinh miền Bắc, cho nên là sáng là Dakao 1 dành cho học sinh miền Nam, chiều là Dakao 2 cho học sinh miền Bắc, chỗ đó cả các thầy cô giáo lẫn học sinh đều là Bắc Kỳ di cư hết. Thưa chị đó là Dakao 2

!: Ông học đó cho đến năm bao nhiêu ?

11:12:@: Tôi học đó cho đến năm xong tiểu học là khoảng 1959 thì chúng tôi không thi đậu công lập nên tôi thi vào trường tư, bố mẹ tôi gửi vào học ở trường Nguyễn Khuyến ở ngã tư đường Lê Văn Duyệt, là đường Phan Đình Phùng, được năm đệ thất là năm 1960 là thầy Nguyễn Ngọc Linh ở ngoại quốc về có mở trường mới, là trường Nguyễn Cư Đôn, gần đường Trương Thanh Giản. Thì bố tôi được giới thiệu chuyển chúng tôi về học đệ lục, đến hết năm đệ tứ. Rồi năm 63 có biến chuyển chính trị ở Miền Nam, thì tháng 11 năm 63 lật đổ tổng thống Diệm thì chúng tôi học ở đường Trương Minh Giản, thì cuộc sống của một gia đình Bắc Kỳ di cư ở một xóm nhỏ toàn những người Miền Nam nó không tiện cho con cái. và để tránh phiền phức thì bố tôi mới chuyển về một cái khoảng năm hai năm sau là năm 56 thì chuyển về trại bùng phát về cái trại toàn Bắc Kỳ như nhau hết thành ra cũng dễ dàng. Nó không có bị vướng mắc va chạm gì với địa phương, thì chúng tôi mới chuyển về học ở tỉnh, lúc đó lớn cũng thích bay nhảy một chút, đến năm đệ nhị thì xin bố mẹ cho về Trần Hưng Đạo cho đến hết năm đệ nhị tức là sau tú tài 1 tú tài hai thì tôi vào trường luật mấy năm, rồi năm 1968 thì cũng ham chơi nên thi hỏng kỳ cuối năm thì đi động viên, sau năm 68 thì đã tổng động viên vào tháng 3/69 vào sỹ quan thủ đức.

!: Trong thời kỳ thanh thiếu niên hoa mộng những gì làm ông nhớ nhất. ?

13:47:@: Cái điều nhớ thì là nó đọng lại trong tôi thì là tiểu thuyết cũng như là càng đọng lại thời gian như theo tôi hiểu những suy nghĩ của tôi nhìn theo khía cạnh nào đó thì nó có vẻ như là hơi nhà quê, nhưng mà tôi cũng tự hào thầm riêng là tôi nghĩ tôi làm đúng điều đó nghĩa là tôi làm đúng tình nghĩa gia đình nhất là tình thương của bố mẹ với con cái rất lớn. Năm đó bố tôi là công chức cho chính quyền thì cũng phải đi công tác thường xuyên. lúc đó bố tôi trong phong trào cách mạng quốc gia của tổng thống Diệm trong đệ nhất cộng hòa, xong bố tôi hay đi tổ chức các đơn vị ở tỉnh gọi là ở cơ sở. Ở nhà thì đời sống công chức thế nào thì không biết nhưng mà mình mẹ tôi ở nhà tần tảo lo buôn bán nuôi các

con tôi nhớ mãi hình ảnh là cụ tôi lo đủ nghề hết. Cụ tôi mở một cái sạp bán bánh cuốn ở chợ nhỏ gần nhà, hàng ngày anh em tôi đi học về thì có nhiệm vụ là đi xay bột. Thời kỳ đó không có máy xay bột ở nhà, ở cối đá rất là vất vả, cách nhà một hai cây số thôi, thì có những chỗ người ta xay bằng máy thì cứ xách gạo tới rồi xách bột về. Thì bà mẹ tôi tráng bánh cuốn vào buổi sáng thì cũng là phụ giúp để cho gia đình thêm cuộc sống đầy đủ, tôi và một người anh lớn, là hai người con trai có nhiệm vụ đi xay bột vào buổi chiều tôi nhớ mãi là tôi có nhiệm vụ là vì gia vị thêm cho bánh cuốn là có hành phi mỗi ngày tôi phải thái khoảng chừng 1kg hành sau đó cho mẹ tôi làm hành phi bằng ớt và nước mắm, mẹ tôi bảo tinh hoa của bánh cuốn là nước mắm và hành phi cho nên nước mắm giần dựa làm hành tuy nhiên đấy là cái niềm vui không oán trách một điều gì cả. Hoặc là những kỳ mà tôi nhớ là còn thanh bình lắm, tôi nhớ là chưa cấm pháo. Những dịp gần tết không hiểu là mỗi mai ở đâu thì mẹ tôi lại nhận làm dán hộp pháo cho các cơ sở pháo trên xóm mới, thì chiều cứ đi học về là chân đỡ hết vì cái phẩm màu

<video 3>

của cái giấy pháo, đó là những kỷ niệm mà không bao giờ quên được, nhờ đó mà những kỷ niệm gia đình cứ nối kết với nhau.

!: Tên của ông anh là gì ?

00:10:@: Dạ anh tôi là Trần Ngọc Thúc, hiện giờ anh ý ở Santonio. Hai anh em vừa như anh em vừa như bạn, có những hình ảnh mà có những đứa trẻ khác tôi không biết tại sao bạn tôi được đi chơi mà tại sao tôi lại cứ phải làm như vậy mà lúc đó là nó vừa là bốn phận, buổi sáng mình còn đang ngủ mà thấy mẹ đã dậy chuẩn bị đi bán hàng thì tôi nhớ mãi cho nên cái điều đó mà làm cho tôi ở lại ở Việt Nam sau 75 thưa chị,

!: Vì thương mẹ ? Ngoài bốn phận trách nhiệm thì vào cái tuổi mơ mộng đó ông đã trải qua cuộc sống tình cảm ra sao ?

01:01:@: Cái chị chị tôi không hiểu cái chữ tình cảm chị dùng là nó nghĩa thế nào ?

!: Là có nghĩa như là thí dụ như tình bạn bè, tình học đường khi cảm thấy lớn lên giữa môi trường vẫn còn chiến tranh thì ông cũng có một khoảng cuộc sống về tinh thần ?

01:28:@: Dạ tôi cái năm đó đi học ở trung học thì tôi nhớ là không hiểu do cá nhân đặc tính mà tôi có cái trí nhớ mà so với nhiều người có vẻ tốt, thí dụ tôi còn nhớ ngày hôm nay còn nói chuyện với chị tôi còn có thể nhớ được tên của cô giáo tôi từ lớp 3, là cô giáo nhuần, sau đó tôi có tới thăm cô khi cô mất hồi còn ở Việt Nam, và thấy giáo là thầy giáo Ngự dạy năm lớp 4, thầy chuyên mặc bộ quần áo ba túi, kiểu mấy thầy viên chức chính phủ ngày trước, áo ba túi mà móng tay cái thì để rất nhọn, nhiều bữa học sinh quấy quá néo tai về muốn thủng tai luôn á. tự nhiên lúc đó nghĩ là có tội thầy mới phạt. Giờ nghĩ lại một kỷ niệm không bao giờ oán trách thầy cả, thầy là thầy Ngự còn cô nhuần dạy tôi năm lớp 3. sau đó tôi học nhảy lớp, đến năm lớp nhất thì tôi học một cô giáo tên là Huỳnh Thị Bạch Ngọc Hương, trí nhớ tôi nhớ và quý trọng thầy cô lắm, trở lại một chút là học với cô thì cô rất là cứng bởi vì kể thêm với chị một chút là có thể do một chút nghịch ngợm thông minh, thì cô cứ cho nhiệm vụ, hồi học trò mà được cô sai bảo việc buổi sáng đến bàn bê sách vở xuống rồi cuối giờ đem về nghe là có vẻ là ghé góm quan

trọng lắm, rồi cô giao cho viết vở luân chuyển không biết chị có còn nhớ thời chị đi học trước tôi mấy năm tôi không biết nhưng mà cái năm tôi đi học thì không hiểu có cái truyền thống sư phạm ở đâu không biết tức là mỗi lớp có quyển vở là vở luân chuyển có nghĩa là cái ngày đó cái người học sinh phải chép toàn bộ nội dung bài vở bài tập bài làm của cô giáo vào trong vở đó. Rất là đẹp, giống như là cái vở mà lưu ký mà lưu bút của cô giáo thì tôi là cái người được cô giáo cho giữ vở luân chuyển đó. Dạ, sau đó là cô khoảng hai mấy thì cô lấy chồng, hồi đó tôi buồn lắm, mấy thằng bạn tôi tôi không biết sao nhưng tôi buồn thần thờ lắm. Tự nhiên có vẻ như ngày hôm nay cô không còn là của mình nữa, cô thuộc về một người khác mặc dù thầy giáo cũng ở gần trường, thầy dạy ở bên trường Nguyễn Trãi, thầy Tô Đình hiền, anh em với thầy Tô Hải. cho tới năm tôi lên đệ Thất, cũng học thầy Sùng, hoặc một số thầy hà ngọc linh, cho tới giờ tôi nhớ tên một số thầy mà có cái sâu đậm lắm. Rồi khi qua Lê Quý đôn thì tôi học một thời gian dài mấy thầy dạy tôi về Vật Lý và Hóa học rồi thầy dạy về Sử Địa, Thầy Bằng văn dạy về Việt Văn, rồi toán thầy Phan Đình Mai, rồi năm 1972 1973 khi tôi về phố gặp thầy tôi chào thầy khóc, thầy bảo là hiếm lắm mới có được người học trò nhớ thầy mà chào thầy mà xưng con vậy. Rồi về Lê Bồ Tĩnh thì học thầy Bằng Bá Lân, rồi Thầy Phương du học Pháp về, thầy học về Hàng không nhưng mà thầy về Việt Nam thầy bảo thầy chả có việc gì làm ở đây cả không lẽ làm dân sự thì không đúng nghề nên làm cho đỡ buồn, nhất là thời kỳ học Lê Quý Đôn thì tôi nhớ lắm một số thầy như Nguyễn Văn Hiếu ông ấy vẽ tranh tờ báo Ngôn Luận, với cô Ngân em thầy Linh cô ấy là hiệu trưởng, tôi còn nhớ thầy Sáu là thầy giám học bên Đông Tây học đường, năm mà thầy Linh về mở trường thì thầy sáu lại về làm giám học ở trường Lê Quý Đôn. Hoặc thầy Nguyễn Đăng Ái, làm giám thị lúc bấy giờ là một thầy võ, lúc còn trẻ thì biết là mình nhiều thần tượng lắm thấy ai mà có thể mình thích là mình nhớ được ngay như vậy rồi đến khi nhất là về Lê Bồ Tĩnh lúc đó mới mở mấy năm lúc đó học thầy đặng bá lân thầy Vũ Hoàng Chương sau đó lại về Trần Hưng đạo học với thầy Phú, Hiệu trưởng là Phan Du Vịnh, thầy Lăng Là giám đốc, trường đó là bên đạo xứ ngoài bắc, các cha khi di cư vào Nam đó, thì tổ chức như kiểu đồng hương, các cha gốc thanh hóa mở trường đó là gốc của Thanh Hóa, nó vừa là cơ sở để mà kiếm tiền nuôi các thầy và cha thanh hóa cũng như là tài trợ cho các chương trình xã hội, giáo dục của người gốc Thanh Hóa, thành ra tôi về học niên khóa sáu ba, sáu tư là niên đảo chính tổng thống Diệm, đúng năm đó là có xảy ra vụ tự thiêu của thượng tọa Thích Quảng Đức ở ngã tư đường Lê Quang Diệu sau đó bạn bè nó hay rủ rê đi chơi, năm đó đi tập taekwondo, lúc đó có phong trào đi tập taekwondo, thấy không khí bạn bè nó không đàng hoàng lắm, có một hai ông bạn thân mà bây giờ tôi vẫn còn liên lạc một vài ông bạn chết mà sau đó hàng năm tôi đều lên thăm mộ, sau đó bạn mới chết năm 17 tuổi thôi, có cơn bệnh thương hàn không qua nổi, tôi vẫn giữ liên lạc với gia đình anh bạn anh ấy gần nhà, bởi vì anh ấy cũng sang mỹ trước, từ khoảng năm tám mấy ấy, còn một số nữa thì khi chị biết là tôi nói lúc này là tôi sang muộn, khi sang mình cũng gặp lại được rất nhiều bạn bè ở xa,

! : Trong thời kỳ chiến tranh anh có tham dự trận chiến nào ?

08:07:@: Dạ thưa không, vì nó cũng là một điều tiểu thuyết hay văn chương thì nó cũng hơi xấu hổ một chút thì khi tôi bị động viên thì tôi về làm ở văn phòng năm 1969 khi học ở thủ đức khóa 3 năm 69 thì nó có những kỷ niệm là chiến trường bắt đầu sôi động lắm, một tâm lý rất là chung vừa mâu thuẫn vừa hợp lý, là bất cứ ông thanh niên nào cái thể hệ mà trên lứa tuổi chúng tôi chút, tôi không dám nói, nhưng mà lứa chúng tôi thì trong mỗi một anh mà nhập ngũ đó nó có hai con người nó cứ giằng xé nhau, một nửa thì cứ muốn làm người hùng, tác chiến, thứ dữ hoặc là dù, hoặc biệt động quân, hoặc là thủy quân

lục chiến. Nhưng mà bên cạnh phía gia đình bà mẹ nào cũng sợ con cái dính hòn tên mũi đạn. Thì sau khi công chức tổng thống diệm sau cũng thất thế cũng chả làm gì cho con cái được, tôi học trong trường thì cũng nói theo cách khác nữa thì cái mệnh sống của con người nó có điều gì đó thuộc về cái năm khóa tôi học thì là đồng viên cùng một số anh em lớn tuổi, nhưng một số mất rồi, bên Cali, một số anh lại ở lại làm người phía bên kia, Thì cái khóa đồng viên thì tầm đó có anh con của Nhật Linh, anh ấy làm dưới phòng chiến, một anh Trần Cung, cũng là sỹ quan ở trường, ngoài dân sự trước tôi cũng có tham gia một chút viết lách, thư phú nhưng mà vào đó thì anh em người ta mới giới thiệu qua đầu cầu Lê Đình Diểu, thì chúng tôi được phụ trách công việc mà mỗi anh em một khóa Trù bị Thủ đức đó, mỗi anh em phụ trách tờ báo đặc san của trường, hàng tuần cứ về Sài Gòn để thu âm chương trình của trường bộ binh Thủ Đức, tôi được phát một máy casset nhỏ nhỏ, để khi trong trường có lễ lạt gì thì coi như là một sinh viên, sỹ quan của báo chí cũng là hơn bạn bè một chút, đi thu thanh về để có bản tin thu thanh về đài phát thanh quân đội để làm tin đó

NB: Ông nghĩ gì về tổng thống Ngô Đình Diệm

11:06:@: Thưa tổng thống diệm thật sự năm đó thì tuổi ấu thơ tôi thì chắc chắn là không thể nào biết được nhiều về chính trị, không hiểu nhiều về những uẩn khúc xung quanh, những điều hiểu về tổng thống Diệm nhiều hơn là qua các tài liệu lịch sử mà khi lớn lên nhưng mà những ký ức nhớ nhất là lúc đó thì giờ phút này tôi cũng không phải giấu diếm gì cả, lúc đó là bố tôi làm việc bên phong trào cách mạng quốc gia cũng hay ra vào chỗ bác sỹ Tuyển, văn phòng bên tòa án bên đường Nguyễn Du, thỉnh thoảng tôi cũng được theo bố tôi vào đó tôi nhớ là một kỳ trung thu, phát thưởng thì một số học sinh của trường được cử vào dự lễ trung thu ở trong Dinh Độc Lập, có lần tổng thống tới xoa đầu mấy đứa tổng thống hỏi thăm vài điều gì đó vì giọng của ông ấy rất khó nghe thì tôi được đi theo bố dự, bố tôi được phát một căn nhà nhỏ nhỏ ở chỗ được Tú Xương nhưng mà một số anh chị em bố tôi ở dưới này thì làm việc thì tiện thì đem con trai xuống. để đi học, tôi nhớ có một số buổi đi dự cái lễ ở rạp thống nhất, thì nhìn thấy tổng thống Diệm từ xa đó, tôi cũng hiểu tổng thống Diệm là người lo chương trình di cư cho những gia đình như gia đình tôi và tất cả bước đầu hiểu biết tuổi thơ lúc đó đến như vậy thôi, tổng thống có bài hát sau khi chào cờ là suy tôn Ngô tổng thống thì hát năm đó trả lời bằng cảm quan lúc đó, cho dù bây giờ khác đi nhưng mà lúc đó nhìn thấy tổng thống Diệm chỉ là như vậy thôi.

!: Ông rời Sài gòn lúc cuối cùng về sau này ông ở lại với chính phủ cộng sản ông nói ông có bị đi tù bao lâu và tại đâu ?

13:44:@: Thưa chị sau năm 1975 thì cũng như các anh em sỹ quan khác ở lại thì chúng tôi phải đi tập trung theo lệnh của họ đầu tiên là trình diện ở Văn khoa sau đó trình diện ở khu 5 tàu Hooc Môn, tôi ở đó đến tháng giêng năm 1976 họ đưa một số anh em ra Phú Quốc, tại sao có chuyện đó về sau cũng tìm hiểu thêm mới biết đó là hoàn toàn bí mật, đâu có biết trước họ làm gì với mình đâu, sau này mới biết là họ lựa những người mà họ định làm thí điểm đó, họ đưa ra phú quốc để lập trang trại ngành cá, hải sản để có thể định cư lâu dài tại đó, bắt những người tù cải tạo ra, chính sách để giãn dân đó, di chuyển tách rời những thành phần của Sài Gòn không được tập trung, vì họ nhìn thấy cái mối nguy hiểm đe dọa nào đó lúc đó thưa chị là chúng tôi vào tù khai lý lịch là khai man kỹ thuật biết cách lách một chút, chứ cũng không hiểu là họ phân biệt loại nào là nguy hiểm, loại nào không nguy hiểm. Tôi cũng linh cảm là mình không nên khai về cái việc chiến tranh chính trị làm gì, để cho người đọc không thể hiểu đây là một lính

văn phòng, vì vậy họ đưa tôi đi phú quốc, lúc đó thành phần đi phú quốc là anh em sỹ quan thuộc ngành chuyên môn, ví dụ quân y, mĩ dịch, quân vận vân vân, rất ít thấy sỹ quan tác chiến và tâm lý chiến hay chiến tranh chính trị, cũng ngạc nhiên, không hiểu, tại sao tôi lại ra như vậy, nhưng mà riêng tôi tôi hiểu biết là tôi biết né được, vì những anh em chính trị đều ở lại trại, lúc đó cũng không biết là tốt hay xấu. Ra phú quốc thì một thời gian khoảng tháng 5 tháng 6, qua những tin tức nghe lóm tin từ cộng sản là có cuộc tấn công của cambodia vào đảo thổ chu gần đó. Mới ra khoảng tháng giêng thì tháng năm tháng sáu lại đưa chúng tôi về, sau đó, được hơn một năm tháng 5 năm 76 đầu năm 77

<video 4>

tháng 5 gì đó sau cái giai đoạn mà quân quản nó qua rồi họ bắt đầu rà soát lại các hồ sơ, không hiểu cách nào không biết. Nhiều khi bạn bè bảo tại cái sinh hoạt của tôi trong trại nhiều khi có những cái điều chuyện mà họ nghi ngại xếp vào loại gì không biết họ đưa tôi lên chuyển tàu đi bắt đợt sỹ quan cấp úy thôi. Nguyên tắc đi bắt là sỹ quan cấp tá, và sỹ quan cấp đại úy ngành nghề an ninh tình báo, chiến tranh chính trị họ sẽ đưa ra bắt mà tôi thừa với chị là tôi đã né chuyện đó đến phú quốc, lúc về Long giao thì thay về bên quân quản họ chuyển qua chuyên môn công an, họ rà soát bằng cách nào đó không biết, hoặc là có sự trùng hợp. Có thể họ thấy tôi là thành phần cứng đầu trong trại trong chuyển ra bắt họ tưởng tôi bị đem ra bắt bắn vì có mấy anh em đi buổi tối có bốn năm người thôi, buổi sáng gặp họ lệnh chuyển ra bên ngoài hàng rào trại cái khu của đơn vị chỉ huy của họ hỏi ra thì bên cạnh là hai ông sỹ quan lười bên nha kỹ thuật, toàn là thứ dữ không à, tôi hiểu là họ rà soát lại hồ sơ rồi, chúng tôi biết, chưa biết họ đưa đi đâu. nhưng mà trong trại thì xôn xao lắm vì trong trại tôi là có khoảng 1000 người mà tách riêng ra có 5-6 người thôi, một số bạn thân thiết chung quanh là bảo chắc đem đi bắn hay sao, thấy ngang ngang họ đem đi bắn hay sao á.

!: Lúc đó là ở đâu ?

01:53:@: Trại long giao thừa chị, nawm77 khi ra đó thì là do kỹ thuật thì cũng hơi quá nhưng mà chúng tôi lân la truyện trò thì nó bảo là các ông có gì đem hết đi nhé, ở ngoài đó không có gì mà xài đâu. Tôi bảo ngoài ấy là đâu không biết, s nghe cái dữ như thế. Thì tôi đợi bảo ngoài bắt thì làm gì có cái chó gì nghe tôi lạnh lùng người, tôi bảo không biết nó đưa mình đi bắt là đi đâu thì buổi trưa khi tiếp tế cơm tôi viết mẩu giấy tôi vùi xuống đáy nồi cơm. Thừa chị cũng kể chuyện anh em tù một chút, không bao giờ có chuyện cơm thừa cả, tôi biết chắc là anh em trong trại sẽ thấy tờ giấy cuối đáy nồi họ đưa ta đi bắt, tôi vùi ở dưới, bữa tối khoảng 7-8 giờ tối. Có 5 người thôi mà họ vào 4-5 vệ binh AK đầy đủ, sỹ quan tham mưu nói dắt ra xe đi, mở bật ra thấy là đã sân vận động sư đoàn 18 trước, cái sân vận động cũng dày đặc anh em đi xuống tàu chỗ tân cảng ra bắt. Trước đó từ bến tân cảng chúng tôi đi ra Phú Quốc, rồi về rồi lại xuống Tân Cảng ra bắt tháng 5 năm 77 thừa chị rồi họ đưa tôi lên yên bãi rồi được 77 mấy tháng thôi, không hiểu họ tính toán gì. Nhưng mà theo một sỹ quan cấp tá thì họ nói là không bao giờ nó để cho mình yên một chỗ nó sợ hợp lực vượt trại chống đối, mấy tháng sau lên trại Phong Quang, cách biên giới gần 8 cây số thôi. Tôi ở chung với một anh sỹ quan anh ấy là người gốc Nùng trước anh ấy là sỹ quan dù, tham gia điện biên phủ, anh ấy không nhớ rõ tên tên là Nông Đức Vân gì đó, thì bảo là vùng này sơn la chướng khí đừng uống nước bậy bạ dễ chết lắm. Huyện Bảo Thắng, đi qua hai ba dãy núi là tới biên giới rồi, ở đó khoảng cuối năm 78 đó, dường như có sự móc nối qua anh đó thì trong miền Nam không hiểu nhưng mà tính tôi thì hay nghe ngóng, thì tại trại B của tôi đi sâu trong hẻm núi thì có trại A

trong đó toàn bộ về quốc hội và tướng là trong đó hết, trại Phong Quang của tôi thì doanh trại đó chờ họ đi vào trong tôi nói giống như hình ảnh trong chuyện thủy hử vì tường cao hào sâu, có mỗi cái cầu đi vào thôi. Ngoài khoảng 3-4 dãy nhà cũ kỹ gỗ dầy, tất cả những khu phòng giam là mới tinh, có những khu tường vôi sờ chưa khô chùi. Còn ướt. Sau đó cán bộ nói là cái trại này mới sửa lại đón các ông đấy. Thừa chùi mình suy nghĩ ngay tại sao họ làm kiên cố thế này chắc khó có ngày về rồi, vì tường dày 40 hàng rào kẽm gai khoảng 5 thước, họ trang bị không hiểu là cái gì đặc biệt tức là một cái nhà hoàn toàn mới sơn sửa lại. Sau đó nghe mấy anh tù hình sự tức là những người phạm pháp nói là mới sửa lại thôi chứ trước kia toàn gỗ lim kiểu kia hết. họ sửa làm giường tầng như ký túc xá ấy, ở đó tôi mới biết có sự móc nối nào đó của thám báo trung quốc qua một số sỹ quan như trường hợp anh sỹ quan biết tiếng mừng đó, thì thám báo trung quốc họ đến họ tìm hiểu thì không hiểu thì cái sinh hoạt tại trại Phong Quang đó, thì bất chợt hôm nào sương mù hoặc mưa núi nó xuống thì đánh keng thu quân, thì anh đó tôi nhớ tại tôi thần tượng anh đó lắm. Anh đó là Hoàng Trọng Cử là chi khu trưởng là thiếu tá ảnh chi khu trưởng ngoài Quảng Ngãi anh ấy cũng mặc jacket anh ấy khều tôi bảo là hôm nào anh thấy tôi khoác khăn trắng đó là tôi có chuyện cần nói với anh thì đương nhiên là khó tối kỳ truyện chuyện trò nhưng mà tại vì có điều gì đó anh ấy rất quý tôi anh ấy xa xôi anh ấy nói mà tôi cũng không ngờ chuyện đó sau này tôi mới hiểu là anh ấy định nói là tụi Trung Quốc nó định cứu mình thì hôm đó là sự việc vỡ lở rồi thì họ nói là bắn chết đầu không biết một anh bị bắn trọng thương đem về thì qua câu chuyện dò hỏi vệ binh thì có nói là thám báo trung quốc nó vào liên lạc nó cứu mấy ông, lúc đó bánh bột mì bên đó viện trợ đó cứ luộc lên thành bánh thì anh cử anh cử giấu, khu ngoài trại có cái núi có cái nhà lô theo tiếng tây dùng, vì trại giam có từ thời pháp đó, nhà đó chứa các dụng cụ tưới cây, hoặc dụng cụ cày bừa cuốc xẻng vân vân. Thì anh cử giấu ngoài đó một đội trưởng mấy chục anh em đến khi phát giác là anh ta giấu thực phẩm ngoài đó, hôm cuối cùng ảnh gặp mấy ông thám báo trung quốc ngoài đó thì qua cái trung gian người mừng thì mới biết là phía trung quốc muốn tìm hiểu về trại giam đó, bất chợt sương núi hôm đó xuống thì đánh keng thu quân thì mới đi làm hơn 1 tiếng anh cử đi qua đó chưa về kịp điểm danh thiếu đội trưởng đội phó là quan trọng lắm, nó phát báo động gồm lắm, nhưng mà trong tuần lễ thôi nó chuyển về dưới xuôi hết. Họ đưa về trại vĩnh phú, ngày xưa có hai trại ở vĩnh phú ở chỗ tôi là vĩnh quang chỗ tân lập còn chỗ vĩnh phú phía phà đi lên thì một số anh em ở ngoài trại là trại tân lập. chỗ tôi là vĩnh quang họ đưa về quăng tháng 6 tháng 7 năm 78 thì mấy tháng sau xảy ra vụ trung quốc đánh. vệ binh nó chạy về nó bảo là trung quốc nó cường tập của cộng sản có nghĩa là pháo liên tục từ 11h đêm đến 7 h sáng xung phong vào mấy anh tù hình sự nó bảo là khi trung quốc nó tràn vào là nó phá sập hết. Nó phá bình địa cái trại phong quang đó, chỗ đó ông Nguyễn Chí Thiện ở, nhiều người ở đó lắm, ở là khó về. Sau đó về Vĩnh Quang thì mấy tháng sau thì xảy ra vụ trung quốc đánh năm 79 đó. Ở đó đến tháng giêng năm 81 thì nó thả về thì đương nhiên nó nói là cải tạo tốt nhưng mà cái chuyện trong tù thì cái may là tôi ở cái trại có một số sỹ quan cộng sản họ cũng rất là thẳng thắn. có những người mình cũng phải ghi nhận là họ thẳng thắn. Anh ấy tên là Vũ Hữu Tánh, anh ấy nó thẳng ảnh bảo tôi nói thật anh em ở đây là chính sách nhà nước để các anh ở đây gọi là cải tạo cho nó văn hoa, vì nhu cầu họ như thế, cái tuổi anh em với tôi đây thì không giấu được, tôi nói thẳng anh em là đây là tù tôi là cai tù nhiệm vụ của tôi là giữ cho anh em đừng làm chuyện lộn xộn. anh em đừng phá đừng vượt trại đừng nổi loạn. nếu anh em phá trại nổi loạn thì tôi cũng bị ảnh hưởng trước, cho nên anh em cứ vui đời ngày về, tôi nói thẳng cũng chả phải do tình hình học tập của các anh đâu, do tình hình bên ngoài nên cứ biết như thế mà sống với nhau cho vui vẻ đừng để phiền lòng nhau, tôi cũng rất quý các anh. Anh ấy nói thẳng như vậy cái trại tôi ở thì nhiều người biết điều đó lắm. Thí dụ ông Hồng Y Nguyễn Văn Thuận, hay chuẩn tướng Lý Bá Phẩm ở là tỉnh

trưởng Khánh Hòa đó, hoặc đại tá Huỳnh Văn Tư, mấy ông đàn anh lớn mấy ông quý tôi lắm, ông tư là quân chính trưởng sài gòn gia đình. hoặc ông đại tá Trần Khắc Kính thời kỳ làm tư lệnh khu 44, cái anh đó có nói một câu cũng hay mà tôi nhớ mãi. Và sau này mới biết là cái mức án họ định ra họ không nói ra nhưng mà của sỹ quan cấp tá trở lên là từ 6-9 năm, còn ngành nghề ngoài phú quốc như quân vận quân nhu, quân y thì 3 năm. còn cấp úy làng nhàng là 6 năm. cái kiểu của cộng sản nó gọi là giảm án đó cho nên một số anh em không đủ tiêu chuẩn của Mỹ nó đưa đi HO là vì vậy đó cái mức nó định ra là 3 năm nhưng mà nó thả từ từ anh nào hên xui là ra được trước. Có anh hơn 3 năm chút, còn mức sáu năm thì cũng từ từ thả về thì tôi về tháng Giêng năm 1981 là khoảng 5 năm 7 tháng. Khi về thì cũng không cần kể lại rất là khó khăn vất vả.

!: Lúc trở về thì ông làm nghề gì ?

14:00:@: Lúc về tôi làm nghề gọi là phải nói thế này, nếu về khi đó ở Sài Gòn là những người có hộ khẩu gia đình gốc sài gòn mà không có công ăn việc làm thì rất là vất vả, áp lực để phải đi kinh tế mới. Tôi có cái may là gặp được ông bạn, anh ấy có người em nó làm ở trong xí nghiệp khai thác phế liệu mà ngày xưa gọi là thu gom ve chai đồng nát á. thì lúc về tuyển mộ tôi vào làm hợp đồng, có con dấu tròn cho nên rất hợp pháp trong việc cư trú tại sài gòn, chúng tôi có mấy chục anh em trong tổ rất là đặc biệt, toàn là anh em sỹ quan cấp úy thấp nhất là mấy ông chuẩn úy mới ra trường, Cao nhất là thiếu tá. Tôi là tổ trưởng tổ bốn mấy anh em trong quận 6. Mỗi ngày đi làm phế liệu, có nghĩa lúc đó Việt Nam có kế hoạch tấn công Cam puchia, và ở thành phố nhất là Sài Gòn chợ lớn thì có chiến dịch đánh tư sản đó. Họ vơ vét tất cả đồ đạc thành đồng đó, tôi có nhiệm vụ phân loại lấy đồ cho họ xuất cảng, là vì nó là vật liệu quốc phòng xuất cảng đi liên xô, vô đạn mìn đồng nhiều đồ quý lắm chị, lúc đầu tôi sưu tập được các loại huy chương con dấu hay cái tên hay mìn đồng rất quý rất là quý tiếc ngần người ra, đồ gia bảo người ta mìn đồng nát hết trong đồng, chúng tôi có nhiệm vụ cào ra. Đồng thì bỏ riêng cuối ngày gom lại cân ký họ tính tiền cái đó. Trong thời điểm đó nói về cái tôi thì cũng không hay lắm nhưng tôi cũng xin kể cái một chút vì ở đơn vị thì tôi có thân quen một số anh em cũng có tên tuổi trong làm báo trong đó có anh Dương Hùng cường một đàn anh là trần hữu Tiệp ảnh đi được đợt 75 ảnh sang Mỹ sang Paris anh ấy hoạt động trong văn bút việt nam với anh luật sư Trần Danh Hiệp thì chuyển ngược lại xin kể về mình thì nó là cái điều nó không hay

<video 5>

gì nhưng mà trong câu chuyện như chị nói từ đầu, nó là riêng tư của mỗi một người cho nó trung thực thì anh Cường đó hồi gặp nhau ở Long Giao lúc gặp nhau loáng thoáng một số anh như anh Nguyễn Đức Quang hay anh Thanh Trang, sau đó là đi bắc thì không biết tin tức gì cả, lúc đó ở với anh em bà con của anh Cường, anh khai báo lý lịch thì anh ấy biết tôi ở chiến tranh chính trị ở Không quân anh ấy bảo ông ở không quân thì ông có biết ông Cường không thì hỏi cường nào bảo ông Dương Cường thì bảo ông ấy đàn anh ở cùng chỗ với tôi sau đó những đợt thăm nuôi thì anh ấy báo về nói chuyện trò thì có nói thì anh ấy biết tôi ở ngoài bắc. Đến khi tôi về thì anh cường có liên lạc bảo anh Tiệp nhờ người đi tìm tôi rất là nhiều ngày không có tin tức, sau đó liên lạc tôi mới biết là anh ta rất quý tôi. Sau anh ta qua bên đó hoạt động làm báo làm chí thì không hiểu một trong số những người anh ta nhắm tìm ở Việt Nam là tìm tôi. tôi về thì anh cường bảo liên lạc với anh Tiệp, anh ta tìm cậu ghê lắm. qua anh cường vậy tôi mới liên hệ với anh tiệp, anh ta hoạt động báo chí nhưng mà bài vở rất là cần những bài trong nước gửi

ra thì tình hình nó thực tế hơn cậu cố gắng thu xếp mời một số anh em viết bài gửi ra. Trước đó nghe tin chúng tôi ở trại tù về chắc chắn là khó khăn vì năm đó chị biết là chính phủ cộng sản chỉ cho phép mỗi gia đình nhận 2 cọc thuốc tôi về thỉnh thoảng anh tiếp gửi cho hai bao thuốc tây bán đi cộng với đồng lương đi làm không bao nhiêu cả cũng sống lay lắt, viết bài gửi cho anh ấy vụ án của tôi chắc nhiều người cũng biết đó là vụ án cộng sản gọi là những tên biệt kích cầm bút đó chị. Sang bên này có anh Hoàng Thủy viết lại rất nhiều. Cũng được mấy năm nó đổ bể ra thì chúng tôi lại đi tù thêm một đợt nữa, cùng với lại đầu vụ là anh Doãn Quốc Sỹ, anh Duy Trắc, Dương Hùng Cường, tôi và cô Lý Thạch Lý là những thời kỳ viết với hai ông đàn anh chết rồi là anh Nguyễn Hoạt báo tự do trước với Vũ Bằng chết trước vụ bắt chúng tôi là tháng 5 năm 84 thì cụ Vũ Bằng mất vào khoảng 15 tháng 4 chúng tôi biết tin mà không dám đến đám ma. anh Dương Hùng Cường chết trong tù, anh Hoạt chết ở Chí Hòa chết năm 86 năm 87 anh cường thì đầu năm 88 mất ở Phan Đăng Lưu, sau đó họ đầu tiên họ quy tội gián điệp chị ạ, hoạt động gián điệp phá hoại tư tưởng, họ định xử tháng 5 năm 85 là họ kỷ niệm 10 năm, lúc đó tin tức cho biết là mức án nặng nhất là chung thân khổ sai. và nhẹ nhất như tôi khiiii làm cùng họ quay tôi dữ lắm. Họ bảo là anh Thủy anh suốt ngày hút sách lè phè công tử, anh cường suốt ngày chỉ nhậu nhẹt anh trác thì nghệ sỹ còn anh doãn quốc sỹ thì anh ấy già rồi, còn anh duy nhất là người trẻ liên lạc với bên kia anh là thứ nguy hiểm tôi đánh giá anh nguy hiểm, tôi trả lời thẳng tôi không muốn được phong thánh năm đó bên ngoài biết tin tức bên công giáo tôi bảo tôi không muốn phong thánh, may là trước tôi cũng học lờm bõm được vài năm bên trường luật cũng đọc tài liệu của họ nên biết là nếu họ gán ghép mình có tội có tổ chức là rất nặng, mà có tổ chức là có bàn thảo, có móc nối, phân công nhiệm vụ. Thì tôi bảo chúng tôi không phân ai cả, ai viết thì viết rồi gửi bên kia tiếp tế thì người ta tặng hay thế nào không biết, chúng tôi không có liên lạc việc đó. Hoàn toàn thoát được việc tổ chức. Sau tôi bảo tôi không nhận việc tôi làm mà ghê gớm vậy, nhất là vị nào đàn anh tôi tôi không ra lệnh cho họ được, riêng tôi cái nói qua chế độ tù cộng sản ở Phan Đăng Lưu thì khi họ bắt có cái lệnh tạm giam là 4 tháng. Nếu gọi là kết cung thì cho ra tập thể nếu không thì biệt giam, biệt giam là một phòng kín bề ngang khoảng chừng 1,6m bề ngoài 2m có 1 cửa sắt một ô nhỏ gọi là cửa gió khoảng chừng một trang vở này mỗi ngày tiếp tế thức ăn nước uống, họ tạm giam hai lần, anh sỹ thì khoảng 3 tháng cho ra tập thể, anh Thủy thì khoảng hơn 3 tháng, riêng tôi hơn 8 tháng mới cho tập thể, vì họ cứ nghĩ họ khai thác được gì nhiều lắm. Cũng là vì đêm bắt tôi không biết nguồn tin đâu không biết lúc đó căn nhà tôi ở năm 73 tôi đám cưới ở treen cái gác nhỏ, ông bà cụ cũng lao động mà đâu có rộng rãi gì, tôi ở trên vợ chồng 2 đứa con. Căn phòng khoảng chừng như phòng này thôi mà công an lên chừng 12 người, họ quần trong khi giữ tôi ở nhà dưới phía trước bà cụ tôi run rẩy sợ lắm. Tôi chỉ nói một điều là tôi nói với trưởng toán anh ta có vẻ học thức anh ta giới thiệu anh ta tốt nghiệp sỹ quan an ninh Hà Nội, anh ta nghe giọng anh ta tưởng tôi người hà nội, tôi nói không tôi người ninh bình nói thẳng với anh trên căn gác tôi không có tài liệu hay vũ khí gì nguy hiểm cả, chỉ mong các anh nhẹ tay vì các anh thấy không căn gác nó cũ quá rồi, mà khi tôi đi tù thì ai sửa cho tôi việc đó. Anh ta nhìn tôi anh ta bảo tôi tin anh thì hẳn nói một người bảo lên bảo anh em cẩn thận chút vì cái gác cũ mà, Từ đó không biết vì sao vào trong tù họ khai thác tôi ghê lắm, tôi không nhận cái gì tôi làm thì tôi nhận thôi. Vì lúc đó thưa chị là nó về sau nó biết là bên này có cái lực lượng của ông Hoàng Cơ Minh đó nên họ sợ là có vụ vũ trang kèm theo nữa. Về sau khi gặp gỡ được gia đình thăm nuôi rồi lúc về mới biết là cũng may mấy tháng sau là có một hàng xóm bị bắt vì vượt biên ông ấy mới kể lại không ngờ bắt anh hôm đó nó vâng nguyên khu xóm, họ huy động dân phòng không cho nhà nào mở cửa, chớ nhà nào sửa họ bịt lại không cho sửa trong đêm. họ làm ghê gớm lắm, sau cũng ra tòa xử họ xử tôi với anh trác 4 năm, lẽ ra 5 năm nhưng mà cái chị ngồi thẩm phán họ đổi cáo trạng 3-4 lần đầu tiên là

họ ghép tội hoạt động gián điệp, phá hoại tư tưởng nhưng về sau không biết do uy tín của một số anh kia, tôi cũng không có tên tuổi gì cả, nhà binh viết cho vui can thiệp sao không biết, sau mấy lần sửa cáo trạng thì họ đổi lại tội danh là tuyên truyền phản cách mạng, án nhẹ nhất là 4 năm, sau này chị kia bảo thấy hai ông dân luật nên tôi bớt cho mỗi ông một năm chị ấy nói như thế không hiểu thừa thế nào. Tôi về năm 88.

!: Rồi trong những lúc anh bị đi tù rồi những ngày lễ ngày tết truyền thống thì gia đình có họp lại không?

09:05:@: Thường thì ở gia đình tôi thì bố tôi là con một, năm đó khi di cư vào thì đem cả ông bà nội vào nữa, ông bà nội tôi ững lên ở trong một trại là trại của chính phủ trên Thủ Đức nhưng mà tôi cũng là một người là con thoi một tuần lên thăm thủ đức vài lần tuổi thơ tôi kể năm tôi học lớp nhất ở trường Đinh Tiên Hoàng, lúc sau ở Đa Kao cứ mỗi cuối tuần hoặc tháng đem thêm tiền cho ông bà trên Thủ Đức tuổi già treen đó, ở phía bên Công Giáo chúng tôi giỗ chạp chỉ là bữa cơm nhỏ trên nhà thờ thôi chứ không như bên nhà phật hay bên theo đạo ông bà. Chỉ có dịp giỗ chạp cũng nhờ cái hình ảnh đó mà về sau khi tôi lớn lên rồi ông anh tôi sang Mỹ từ sớm cuộc sống bên này không có liên lạc được. Ở nhà tôi là người đóng vai trò coi như là tế tử, tôi làm bàn thờ gia đình trưng bày bàn thờ tổ tiên cho con cháu biết đó là bàn thờ ông bà hiện giờ vẫn còn bàn thờ ông bà ở gia đình tôi ở Việt Nam, sang đây tôi làm cái bàn thờ nhỏ ở nhà tôi.

!: Ông sang đây với diện HO trẻ nhất trong cái thời kỳ đi làm giấy tờ hoặc là có cái gì phía chính phủ việt nam họ đòi hỏi hay họ cản trở không ?

11:01:@: Cái này thì thời kỳ cái thời kỳ anh em chúng tôi đi HO đợt đầu đó khoảng năm 90 91 mà chính phủ Mỹ mở ra thì rất nhiều khó khăn, nói ra thì anh em lại giận chứ thực sự lúc đó những người có tiền mới đi sớm được. Thừa chị vì lúc đó không trực tiếp đến lãnh sự mỹ được, vì lúc đó chưa có lãnh sự Mỹ ở Sài Gòn, bắt buộc phải ra văn phòng dịch vụ, mà các văn phòng dịch vụ đó là của cơ quan công an của Cộng sản họ thiết lập lo tiền để họ gửi hồ sơ, thay vì ở dưới thì họ đôn lên cao không hiểu chi tiết nhưng mà lúc đó biết chắc là phải có tiền, đóng tiền cho dịch vụ thì mới có thể có xong hồ sơ được, tôi thwua chị là từ đầu cũng là một điều hãnh diện nho nhỏ tôi đã khước từ việc đó, thứ nhất là không đủ tiền, thứ 2 là tôi không thích việc lo lót như vậy và còn bà mẹ già, năm tôi về thì bố tôi mất, sau đó còn mẹ tôi tôi không thể đi được, và tôi đã chọn không đi từ năm 75 năm đó ông anh tôi đã giải ngũ về nhưng mà gia đình tôi lúc đó là một trong những điều kiện rất thuận tiện cho việc đi Mỹ vì ông anh tôi trước là sỹ quan liên lạc cho sư đoàn thủy quân lục chiến Mỹ ngoài miền trung sau năm 73 Mỹ rút quân ông ấy mới giải ngũ về mới đi làm cho phòng tùy viên quân lực hoa kỳ, sau đó tôi còn nhớ mãi chiều ngày 28 tôi ra phi trường tôi thấy bắt đầu là là lộn xộn đủ thứ hết tôi mới về kiểm ông anh tôi ông anh tôi tá túc ở nhà tôi là tụ tập hết căn nhà nho nhỏ, lúc quay xe máy về thì thấy ông anh tôi ngồi ở xe với một ông nhân viên Mỹ sau tôi mới biết đó là ông tùy viên, ông ấy dừng lại ông bảo trong phi trường bắt đầu hỗn loạn không quân có lệnh di tản, ông anh tôi sang thì anh vẫn cũng đâu có nghe được nhiều tôi biết ông ấy nói chuyện thì cũng ngạc nhiên lắm, thì bảo là tao mới đi về thấy tình hình chưa có gì cả mà ông đại sứ nói là có gì là phải có giải pháp chứ không thể có chuyện gì cả thì ông anh tôi bảo chúng mày tính sao, thì bảo lo ít gạo nước mắm trước rồi tính sao thì tính lúc bấy giờ hoàn cảnh tôi nói với chị là căn nhà các chị tôi lại chật quá sau đó tôi lập gia đình về tá túc bên gia đình vợ bên hàng xanh, tôi cứ đi đi về về bố mẹ tôi bên trương minh giản cổng số 6 đó. Gia đình bên vợ chỗ ngã ba hàng xanh bố vợ tôi có cái nhà chỗ cư xá

có cái phòng nhỏ vợ chồng tôi với 2 đứa con ở, Đùng cái 28-29 là tăng áp rồi, tôi còn nhớ là buổi ngày hôm sau tôi về ngày 29 bà chị dâu mếu máo bảo là không lo bảo anh thức đi thì nó giết chết anh ấy, bỏ ở Huế vào vì trước ông anh tôi ởng phục vụ ngoài Huế thành ra ởng lấy vợ Huế, thì tôi bảo thôi được rồi chắc khó lòng mà gặp được lắm, mới gặp chiều qua nhưng giờ làm sao gặp được, chị Dung muốn gì thì tôi bảo thì chị đưa một cặp nhỏ của anh ấy, tôi đến văn phòng lãnh sự tôi nhảy vào tôi bảo thôi đành chịu thôi, tôi nói bên nhà đạo là đức tin đó chứ cũng chả biết, tôi về với nhà tôi bên hàng xanh buổi chiều 29. Đến 30 thì họ vào thì buổi chiều mới 5 giờ ông bố tôi đạp xe đạp sang ởng gọi cổng tôi ra bảo nó đi hết rồi con ạ, không còn thằng nào ở nhà cả. Tôi nghe tôi rụng rời, vì trước đó ông anh tôi về từ hôm 25-26 ởng đem về 1 list 26 của ông đại sứ đóng dấu nổi bảo nhà tôi có cái máy chữ của mỹ đánh dấu nổi điền tên vào là đi nhà tôi là một trong những cái trạm để anh em về đi. Thì tôi nghĩ không lẽ đi hết, ông bố tôi thì bảo tụi mày lo đưa nhau đi. Nó vào là chúng mày chết hết, phải đưa nhau đi đi, tôi với ông anh tôi như nói lúc này là nói như bạn bè bảo phải có thằng ở lại chứ bỏ đi hết sao đành. Về phía tôi tôi có cháu thứ 2 mới có mấy tháng tuổi. Cháu nó sinh năm 75 vào tháng 2. Tôi phân vân lắm, ông bố vợ tôi cũng là công chức vừa vừa thôi, ông ấy là nha ngân sách ngoại viện thì lúc bấy giờ là trạng thái của các gia đình việt nam nó hỗn loạn lắm, họ không nghĩ nước Mỹ có thể dang tay đón thế nào được. Từ năm 54 thì từ bắc vào nam thì nó dễ hiểu, nó thúc bách, nhưng mà lúc này nó mở ra một cái gì mà ông anh tôi từng đi du học Mỹ 2 lần rồi, lúc đó hoàn toàn bế tắc không liên lạc được. Thif lúc bấy giờ ông bố tôi sang ngay sáng hôm sau hôm mồng 1 về mới biết là chiều ngày 29 chập tối

<video 6>

sau này tôi mới được nghe câu chuyện kể lại mới biết là ông anh bảo là ông đại sứ hỏi là gia đình đi hết chưa, thì ông anh bảo chưa đi hết ông kia hỏi sao vậy, thì ởng bảo mày phải về nhà lấy xe về gia đình ngay đưa gia đình vào lúc bấy giờ là họ đã mang đến tòa đại sứ hết rồi, họ mở đường cho anh tôi lấy cái xe từ tòa đại sứ chạy về lúc bấy giờ dân nằm vùng nó cũng nổi dậy đầy mà thì em trai tôi ởng là dân không quân ởng đem khẩu 16 về ởng bảo mở cửa kính không mở là bắn là lúc bấy giờ còn ai mấy đứa cháu mấy đứa em là bốc đi hết quay về còn bà nội với bố mẹ tôi với bà chị lớn ở Quy Nhơn dạt về không về kịp thì sau đó cũng y như trường hợp năm 54 ngoài bắc, ngay hôm sau là nó gác trước cửa nhà tôi. 3 thằng, nó bảo nhà này cực kì phản động, ghê gớm lắm, nên tôi biết ở lại là khổ, nhưng mà không ngờ nó khổ quá như vậy chị cho nên là nhẽ ra nếu đi được bình thường có điều kiện sắp xếp đi hết được, mình cứ nghĩ là bảo là bố mẹ thì già, bà nội còn thì sang Mỹ không thể làm gì được bên đó cả, vất vả lắm, anh em mày phải đưa nhau đi đi. Tâm sự riêng thì anh em bắn nhau ấy, chú em tôi thì bảo là ông không đi nó giết ông chết ông cứ ngoan cố vậy, tôi bảo còn bao nhiêu ông bà già bỏ thế nào được, một phần tôi thương, phần nữa tôi là lính văn phòng cho nên đi về với các cụ hàng ngày mấy năm trời rồi, còn bà chị với ông anh tôi ở tỉnh về đi làm thì trường thành đi ở xa hết, tôi thì tôi ở lại cho đến năm HO vậy tôi không nộp đơn bà vợ tôi cũng theo tôi thôi tôi không màng đến chuyện xứ Mỹ gì cả, biết ở lại là khổ đó. tâm sự riêng với chị nhiều anh em đi trước có thể nghĩ tôi là cực đoan không có tiền để làm việc dịch vụ đó, không có tiền, vay thế nào nên thôi. sau đó tại sao có chuyện đi là tại vì sau đó vợ chồng lại quên hẳn cái chuyện đó lại đi làm nuôi con bình thường, khó khăn như mọi người thôi. Tới 2006 đùng 1 cái lại có mở lại HO lúc bấy giờ tôi cũng mệt mỏi rồi, chữ nghĩa cũng bỏ mấy chục năm, nghề nghiệp thì cũng chả gì cả khó khăn, tôi không nghĩ đến mấy chuyện đó nhưng mà nó có cái run rủi là lúc đó hai vợ chồng tôi làm một công ty tư nhân, họ có vẻ muốn cảm ơn vì có tuổi rồi mới năm mấy là muốn chề rồi. Vợ tôi mới

nói là có lẽ phải đi thôi bố ạ chứ còn lúc bấy giờ là năm 88 tôi về là thêm một cháu nữa là sinh năm 89 là cháu gái chuyện riêng tư nhiều gia đình nó có niềm vui là hai đứa con nó đẻ ra nó lớn lên bố chả có làm được trách nhiệm của ông bố gì cả thằng lớn năm bố đi tù mới có hơn một tuổi, con em gái có mấy tháng. Bố cứ đi đằng đẵng tù này tù kia về chúng nó dở dang việc học hết, mà chúng nó cũng chả học được thì cháu bé tôi có thêm năm 89 ấy thì tôi lo cho cháu từ đầu cẩn thận lắm. Năm đó cháu đi học ở trường có cô giáo ở Việt Nam gọi là chủ nhiệm tức là phụ trách lớp. Cô ấy bảo trời ơi anh ơi dịp này con cán bộ nó đi quá trời mà sao anh chị không tính cho cháu nó đi nó học tội nghiệp nó. Vì cháu nó là tôi đã làm thiên chức làm bố từ đầu tôi lo cho nó từ nhỏ chị, cho nó học computer từ lớp nhất đến đệ thất, tức là nó làm quen computer sớm rồi, cho nó học anh văn từ lớp mẫu giáo cho nên cô giáo cũng thương lắm, cho nên trước đó mấy tháng thì ở trường người ta có tổ chức một chương trình đi thăm quan bên Singapore thì có tuyển những em nào có khả năng anh văn thôi nó đi với cô giáo vậy cô giáo bảo trời cái dịp này anh chị không đi để cho cháu nó đi học chứ ở đây làm sao mà anh chị đủ sức cho nó học đại học được. Khi tôi về ở đây chị thấy là một bà vợ mà bà ấy chấp nhận ở lại đặng đặng lo cho bà mẹ mình rồi đủ thứ như vậy, bà vợ tôi mà nói thì tôi xin nghe hết. tôi cũng mừng đến việc đi mỹ, bà ấy cứ điện thoại của lãnh sự nó liên lạc bên kia họ liên lạc, họ nói cái ông Tự này là gì của bà, ông chồng bà đâu mà sao liên lạc lại là bà, vợ tôi bảo ông ấy đi làm ở tỉnh chưa về, họ hỏi làm gì thì bảo đi làm tư nhân cho người ta thôi hôm nay phải đi ra ngoài tỉnh chưa về. họ bảo bà giữ máy chờ, bà vợ tôi bảo khoảng năm phút sau đó. lúc bấy giờ gần tết bây giờ bà nói với ông tự không cần phải liên lạc với bất cứ nơi nào nữa, vì họ thông báo vụ mở sau đó, họ nói là liên lạc với cục quản lý xuất nhập cảnh của công an để mà lấy hồ sơ các cái đó, nhân viên lãnh sự họ nói ông tự về không cần phải liên lạc đâu cả, cứ chờ ở nhà. SAu tết chúng tôi sẽ gửi hồ sơ về cho ông tự. Thì sau tết họ hướng dẫn họ bảo là ông nên mở một cái địa chỉ email để liên lạc, kể từ bây giờ chúng tôi liên lạc với ông qua điện thoại, ông không cần qua bất cứ một dịch vụ nào, không cần công an gì hết. Lúc đó họ hướng dẫn bằng điện thoại và bưu điện đó chị, thì lúc đó thực sự không để ý phía việt nam họ có làm khó dễ không nhưng tôi biết là thành phần như tôi ở Việt Nam họ đưa vào thành phần là phải chú ý đó, là vì sau khi chúng tôi đi tù về phải chịu quản chế mấy năm có nghĩa là theo dõi, và có những kỳ lễ của họ lẫn của mình thí dụ ngày quân lực 19/6 ngày quốc khánh đệ nhị họ gõ cửa kiểm tra hộ khẩu, sau cùng chị bảo là mức chịu đựng nó cũng có giới hạn thôi tôi quát tháo lại bà cụ bả lo lắm, họ vào câu chuyện vợ vẫn thôi họ bảo tôi vào hỏi thăm anh, tôi bảo các anh hỏi thăm cái quái gì giữa đêm khuya này là một bà cụ tôi tuổi già nhìn thấy công an là lo các anh tình cảm cái kiểu gì buồn cười thế. Cái anh cảnh sát khu vực tức là cái anh phụ trách khu vị hoàng đó khều tôi bảo chú thông cảm, trên quận đưa danh sách xuống bảo tôi phải làm việc này vì nhiều khi tôi cũng nổi nóng liều mạng nhiều lần tôi cũng to tiếng cũng chẳng còn gì gì để mất cả, nói theo ngôn ngữ bình dân gọi là cùi không sợ lở nữa. Cho nên dân địa phương cũng ngại thứ nhất là họ chỉ kiếm ăn linh tinh còn gia đình mình có gì đâu mà kiếm ăn được, khi tôi đã quát tháo lên vậy, thì bạn bè bảo chắc chắn có tên mình nó mới theo dõi, cái nghề của họ mà. Vợ tôi mới bảo là bố ở lại chắc không yên được đâu tính tôi thì bà vợ tôi bà ấy biết. Cũng dễ nổi nóng những việc lung tung lắm thì sau lãnh sự họ có liên lạc về tôi cũng tưởng như ngày trước. Tôi bảo trời ơi có tiền bạc đâu mà lo lắng đi cái gì thì ở lãnh sự họ cũng trấn an họ nói không phải lo lốt bất cứ cái gì ở đâu cả. Không tốn gì cả, sau đó họ gửi hồ sơ về tôi điền tôi gửi lên, cứ như thế thì bắt đầu chính thức khoảng tháng 6 sơ vấn, phỏng vấn khoảng tháng 11 tháng 12 họ báo ngày đi. khi vào viên chức hỏi tôi một câu đó bảo anh tại sao trước anh không đi HO chính phủ mở chương trình cho các anh đi, anh tù gần 6 năm thừa tiêu chuẩn tại sao không đi. tôi bảo đơn giản tại tôi nặng cái tình đạo đức đồng phương tôi còn bố mẹ không thể đi được, họ hỏi tại sao anh bảo anh lo cho

bố mẹ mà anh chống đối đủ thứ để cộng sản nó bắt anh anh lo được cái gì ? tôi cũng không phải anh hùng cái thế gì, cũng chỉ thế viết bài vở cho anh em có báo chí ngoại quốc thế thôi, cái chính quyền cộng sản họ đặt nặng vấn đề thì họ gán ghép chứ tôi cũng không hoạt động gì ghê gớm lắm. nhưng mà họ bảo anh biết cái hoạt động đó là chính trị chứ, tôi bảo không tôi không biết chuyện đó. nhưng mà thứ nhất mỗi người chỉ có 1 gia đình, tôi lo chính công việc của gia đình tôi, bên cạnh đó có một đất nước, thì họ nói vậy tôi làm sao được. Họ chấp nhận rồi họ cũng chẳng nói là approve hay không, phỏng vấn xong ra đi về cũng chả biết kết quả. Tôi cũng chả chán chường tôi bảo thế nào cũng được. Khổ cũng khổ nhiều rồi, đi là biết có 2 đứa con có cháu nội cháu ngoại rồi nó không thể đi được, cũng phân vân lắm chị ạ, nhưng mà nghĩ đến đứa con gái khi nó lớn lên là nó biết học hành thỳ tôi bảo kệ tới đâu thì tới. Vừa về đến nhà thì điện thoại liên lạc vừa mới xuống xe họ liên lạc muốn gặp họ bảo là sáng mai ông lên lấy giấy khám sức khỏe, lên trấn an họ bảo anh đừng lo lắng gì cả sang Mỹ thì chính phủ sẽ lo cho ông từ nơi ăn chốn ở tất cả dụng cụ gia đình ông cứ yên tâm tôi biết ông lặn lội ông yên tâm đừng lo tôi hay đùa với các bạn tôi là chiếc tàu vét họ hỏi đi HO mấy tôi bảo tôi đi HOV V lát Vét chuyển tàu vét ấy, đến đây là cuối 2006 đó, hơn 10 ngày sau thì Noel năm 2006 đó. Thì nó không phải tốn kém gì cả, tôi còn nhớ khi mà sơ vấn đó. thì cái người mà phụ trách hồ sơ của tôi đó, họ nói sau đây ông về ông làm passport với Việt Nam đó ông cứ làm đơn, trong vòng 1 tháng mà chính quyền Việt Nam không làm passport cho ông thì ông cứ gửi cái bản copy biên nhận hồ sơ lên chúng tôi là đủ rồi, đừng lo gì cả. cũng không hiểu họ dự đoán điều gì đó không biết, nhưng mà tôi về tôi cũng làm bình thường, bà vợ tôi bả lo lắm. Đã tính toán cho xong thì lúc đó ở Việt Nam có tiền là lo được nhiều người mọc lên không hiểu, ở Việt Nam có một câu nói của anh hình sự thôi nhưng mà nó thành chân lý bởi nó tố cáo cái anh cộng sản là, trước người ta cứ nói có tiền mua tiên cũng được, nhưng mà thằng cha năm cam nó bảo nếu cái gì không mua được bằng tiền thì có thể mua được bằng nhiều tiền. Thì lúc đó có những dịch vụ du lịch làm passport đó, đưa mấy trăm ngàn tuần lễ sau là có passport thôi chị, nó ăn tiền nó làm nhanh lắm. Nó chả cần biết thằng cha này có lý lịch chính trị chính em gì hay lý lịch đen gì không sạch sẽ gì không biết, bà vợ tôi trong công việc của bà có giao dịch với công ty dịch vụ du lịch đưa nó ít tiền nó lo lót sao không biết nhưng mà tôi có sớm lắm tôi gửi lên lãnh sự.

! : Bao lâu thì gia đình ông mới hòa nhập được cuộc sống ở Hoa Kỳ

11:57:@: Nếu mà nói về cái từ hòa nhập thì nó rất là bao la và nhiều chi tiết, mình không thể nói theo kiểu khẩu hiệu được. những gia đình khác thì tôi không dám có ý kiến nhưng mà gia đình riêng phần chúng tôi thì lúc ở Việt Nam thì cũng có sách vở xem vài cuốn phim thì cũng biết là ở xứ Mỹ này không phải là thiên đường, tôi biết chắc cái điều đó. Tôi quan niệm cái này từ ở nhà, tôi đã chuẩn bị tư tưởng là sang Mỹ tôi làm bất cứ việc gì miễn là nó hợp pháp để mình sống vì ở cái tuổi này mình biết là vừa là trâu chậm cũng là trâu già nữa, mà nước đục thì cũng cạn hết rồi. Cả hai vợ chồng đã xác định việc đó ngay từ trước khi đi chứ không ngại khổ ngại khó đâu chị, sang bên này thì quả thật là mấy tháng đầu thì nó rất là bỡ ngỡ, nói shock thì cũng không đến nỗi nhưng mà có những điều mà nó gần như là một cái dị ứng tự nhiên theo tâm lý con người, sau đó thì cũng quen tôi nói với bạn bè tôi là hình như là một cái chân lý trong tù cũng đúng. mà trong tù anh em chúng tôi cũng thường hay nói với nhau, những ngày khổ như vậy cứ ca thán thì có cái triết lý là ba q là ba chữ Qu cái gì thì cũng sẽ quen đi cũng qua đi và cái gì cũng quên đi hết không sao cả, ở mức độ thế thôi thì thực sự lúc đầu chưa quen kiểu này kiểu kia nhưng mà cũng quen không có gì lạ lắm lắm, một cái điều may mắn là cái phạm vi làm việc sống thì

không phải trực tiếp giao tiếp với người Mỹ chính gốc nhiều, nó gián tiếp thôi, chứ không có gì đụng chạm chỉ có trong sinh hoạt tôn giáo thì đương nhiên về sau có giáo xứ Việt Nam, hoặc có những giờ lễ Việt Nam thì nó cũng không có vấn đề gì lớn lắm chi, tại vì cái việc hội nhập như chị nói nó là vấn đề lớn, vì con cháu gái tôi đây này đọc còn về chúng tôi thì không có gì trở ngại lắm, có điều là do cái suy nghĩ của từng người, mình biết mình là ai và phải sống như thế nào thôi thì ông bà cũng dạy mà nhập gia phải tùy tục thấy người ta sống sao thì mình phải như thế mình sống, không có gì lắm.

!: Hiện thời ông có làm việc không, bà nhà có làm việc không, làm việc gì ?

14:25:@: Dạ thưa có chị ạ,

!: Làm việc gì ?

14:30:@: Dạ xứ Mỹ này cũng là cái kỷ niệm vui, chúng tôi sang tháng 12 năm 2006 qua cái cơ quan thiện nguyện NSCC họ giúp đỡ mấy tháng đầu chính phủ nuôi bằng food stamp cũng ung dung nhưng mà ngay tháng 3 là chúng tôi biết là phải đi làm ngay vì tôi thấy cảnh phải đi nhận thực phẩm nó kỳ kỳ làm sao ấy. chưa quen cái kiểu chị nói là hội nhập đó, thì cái ông phụ trách tôi là ông Kiệt anh ấy bảo ôi tị nạn được cái quyền này, chính phủ nó nuôi được vài tháng cứ kệ nó, cứ nhận thực phẩm, nó không phải tự ái liêm sỉ nhưng mà mỗi lần đi chợ, dùng cái foodstamp trả tiền thì tôi thấy nó làm sao ấy, nó không có thoải mái lắm, tôi nói vợ tôi đi kiếm việc làm, tháng 3 thì tôi đến đây nè tôi vào xin việc lúc đó nó đăng báo nó tuyển, tất cả những báo ở chợ tôi mang về tôi nghiên cứu đọc hết. tôi đến tôi xin việc, cái anh ấy mới trả lời câu hỏi của tôi, anh ấy đọc xong anh ấy bảo là cháu không thể nhận chú được. nhưng cháu có thể nhận cô để cô làm trong bếp, tôi bảo không sao cả, khi mà tôi đi xin việc mà yêu cầu đáp ứng công việc không được thì không sao cả, tuy nhiên nếu có thể thì anh có thể giúp tôi tôi có kinh nghiệm còn đi xin việc chỗ khác. là lý do gì anh từ chối tôi, vì tôi đã thưa với anh là ở Việt Nam tôi đã đi làm quản lý nhà hàng, tôi đi làm quản lý tiệm cream ở công việc, tôi quen việc phục vụ khách, kể cả lau sàn, lau bàn ghế dọn dẹp, công việc đó tôi làm được, có thể do mái tóc tuổi già của tôi mà anh e ngại tôi không đủ sức làm hay chẳng ? thì hẳn bảo không, thưa với chú cháu nói thật thế này, ở đây mấy anh em mẽ nhiều khi cháu còn dám la chứ nhìn chú cháu không dám,

<video 7>

tôi mới nói trời ơi giờ tôi cần việc làm cho sinh kế, mà anh nói thế thì làm sao được. Thì tôi nói cảm ơn anh, bà vợ tôi đi làm trước ở đó, trong bếp, mặc dù ở Việt Nam hai vợ chồng đã xác định sang đây là phải chịu vất vả vì con ở Việt Nam thì bà vợ tôi làm giám đốc điều hành một công ty tư nhân chi, cũng có khoảng mấy trăm nhân viên ở đồng nai, cần thơ, mỗi ngày lặn lội đi về nói mệt quá bố ơi. Việc làm bây giờ nặng quá trời thôi, vợ chồng cứ tự trấn an nhau thôi, thì đến sau đó thì bên cơ quan USCC thì cũng đưa đi xin một số việc nhưng mà chết cái là cái chuyện vui thôi, mình không trách được, ông ấy xin được cho tôi nhưng mà ở mãi vùng xa tôi nghĩ thằm bảo giúp kiểu buồn cười, giúp những việc thế thì phương tiện đâu mà đi đường xá thì chưa rành, tôi có nói xa xôi, tôi nói bây giờ tối thiểu ông phải giúp tôi thế nào dùng được xe bus ở cái xứ sở mỹ này, cái lộ trình chả ai hướng dẫn cả toàn bạn bè chung quanh hướng dẫn. Mà ổng xin việc cho cái hãng Good man đọc địa chỉ thấy nó xa quá mà làm sao đi, sau đó thì tôi có một cái duyên thì tôi đi khám bệnh ở một cái chỗ đón người tị nạn thì cái bà giám đốc cứ nhắc là sinh ngữ tôi hoàn toàn là rất yếu vì bỏ mấy chục năm, mà ngày xưa tôi học sinh ngữ chính là

Pháp, mà pháp cũng bỏ mấy chục năm, đâu còn nhớ bao nhiêu cả, lỡm bỡm thôi. Bà bảo là không sao cứ vào làm, thì vào làm từ hồi tháng 6 năm 2007 tới giờ tôi vẫn làm ở đó, công việc loanh quanh ở văn phòng không có gì cả.

!: Anh đã quen với cuộc sống ở bên Mỹ này chưa

01:57:@: Thật sự cũng chả có gì cả, tôi thừa từ đầu rồi, do cách nhìn của mình thôi. Đây cũng là một xã hội mà mình phải biết thích nghi mới sống được mà mình cũng phải bắt mẫn gì cả, bắt buộc là phải sống thôi. Nó là nhu cầu, mà thứ hai là riêng tôi cũng kể với anh chị là khổ nó cũng khổ nhiều rồi, chắc cũng không có gì khổ hơn là những ngày tháng đi tù từ ngoài vùng việt bắc như vậy đó đi lấy tre lấy nứa làm rồi những ngày cực nhọc sau ở Phan Đăng Lưu đó, những buổi làm việc hời cung đó, tôi nghĩ là một cái khổ qua gần đủ bài về khổ rồi, chả có gì cả. Không có gì mà mang mặc cảm hoặc bắt mẫn gì cả, vì trước cũng rất là bình thường như những người bình thường khác còn may mắn hơn nhiều người, bà vợ hay nói chuyện bảo là mình không nhìn lên trên làm gì cả, mình nhìn xuống dưới còn hạnh phúc hơn nhiều người lắm. Đối với chúng tôi thì không có gì cả.

!: Bây giờ ông bà đang ở thành phố nào, ông bà đã mua được nhà chưa?

03:06:@: Dạ thưa chưa, chúng tôi vẫn ở căn nhà thuê từ hồi sang tới giờ, ngay bên Houston này, có một bà chị sang trước bà thuê cho căn nhà rất tiện đường trục xe bus, đi làm nếu hôm nào kẹt gì thì đi xe bus được, vẫn ở nhà thuê chị.

!: Bên này thì có nhiều người, không phải nghèo mới đi ở nhà thuê,

03:33:@: Tôi biết điều đó chị, dạ,

!: Chỉ muốn biết ông bà đã ổn định được cuộc sống ở cái tuổi này , trong tương lai ông có ước muốn gì không ?

03:50:@: Thưa chị, bây giờ đang nói chuyện với tất cả các anh chị trong chương trình bảo tồn lịch sử Việt, ở giữa đất Mỹ mà nói chuyện nó xa rời thì nó không đúng ý của tôi cũng như là không đúng ý của bên anh chị, mà chương trình lại muốn tìm hiểu tâm tư thật, thì tâm tư của tôi đó, nhiều khi tôi hay lẩm cẩm, tôi chưa có điều kiện viết ra. mà nhiều số bạn bè cũng chờ đợi tôi lắm, tôi bảo không biết là có ông nhà báo nào đặt một cái giả thiết nếu đừng có chế độ cộng sản xuất hiện ở việt nam thì giờ phút này mỗi một người đều đã an định cuộc sống ở bắc giang ở Hà nội, hải phòng hay đâu đó, không có cuộc di cư vào nam năm 54, rồi đừng có tiếp anh cộng sản vào năm 75 chắc giờ cũng yên ổn, tôi ở Nha Trang, Đà lạt, này kia kia nọ. Để không có thay đổi thế này, mặc dù có chuyện 75 xảy ra như vậy đó. thì không lẽ bây giờ mặc dù chính phủ Mỹ có chính sách bảo lãnh đoàn tụ đó mà không lẽ ngày nào mà vác cả cái xứ Việt Nam quy Mỹ ở hết hay sao? vậy thì công việc của những người đang làm là muốn bảo tồn duy trì cái văn hóa Việt, lịch sử Việt thì vớt đi đâu. thứ 2 trong thâm tâm tôi tôi nghĩ chị hỏi đó nó hai cái điều nó mâu thuẫn với nhau nhưng không có gì trái ngược cả, đây là một xã hội cũng cần phải sống mà muốn sống thì cần phải có những cái sinh hoạt, bình thường, đáp ứng yêu cầu đó. Cái thực tế là nhiều người cũng hỏi tôi là nghĩ đến chuyện bảo lãnh con cái nhiều người hay nghĩ như vậy, nhưng cũng thoáng nghĩ tới điều đó, biết chắc xứ Mỹ này một cuộc sống của một đứa trẻ được đi học và lớn lên về già có nhiều

cái bảo đảm nó chắc chắn, không bấp bênh, không bất trắc nào cả nhưng mà bên cạnh đó còn chút gì gọi là vướng vất của quê hương dân tộc, mà riêng tôi tôi thừa với chị thỉnh thoảng trong lúc câu chuyện từ đầu tôi thừa, thỉnh thoảng người ta nói thẳng cha đó nhà quê lắm, vẫn nặng tình cố hương lắm, nhất là truyền thống Việt nam mình đó là cái truyền thống gia đình, nếu người nào đó người ta tách khỏi con cháu sang mỹ hết rồi thì nó khác, còn riêng tôi còn hai đứa cháu ở Việt nam, cháu nội cháu ngoại. Hàng tuần vợ tôi đều liên lạc với các cháu ở nhà đó, thì cuộc sống cũng tạm đủ sống, cuộc sống ở Việt Nam nó chả có gì chắc chắn cả, bất trắc nó rình rập bất cứ khi nào, nhưng mà để bảo lãnh sang đây thì lại phải chờ có quốc tịch, đầu cầu vững chắc mà ở tuổi này thì làm sao có thể mà kiếm cách nào cho con cái dựa được, thực sự trước mắt là tôi lo cho cháu nó có chỗ dựa, năm nay cháu nó đang học trên đại học, sau 2 năm college rồi, nó yên ổn phần nó rồi tính tiếp cũng chưa muộn, và một cái điều kết nhất mà tôi hơi lẩm cẩm, có thể nó ngược lại với nhiều vị ở đây đó, là tôi cũng mang một cái mặc cảm có thể tôi hơi lẩm cẩm, hay mặc cảm nhưng mình có cảm giác ăn bám trên xứ mỹ này, tôi nghĩ cái chế độ ở Việt nam nó cũng chẳng tồn tại mãi được. Đó là quy luật của lịch sử, chưa kể những yếu tố chính trị nó sẽ thay đổi theo thời gian như ông bà mình ngày trước thời kỳ của tôi cũng thế, mẹ tôi kể lúc đó mới sinh thì chạy loạn sau đó đi tản cư, rồi hồi cư về. rồi không yên lại phải vào nam tiếp nhiều khi tôi lẩm cẩm bảo cái cuộc sang mỹ này, có người người ta bảo đi tìm một vùng đất mới để định cư, có người bảo đi lánh nạn, chạy giặc đời một ngày nào quê hương yên ổn thanh bình thì quay về, có lẽ tôi cũng là một trong những người nghĩ như thế chị ạ. thực sự không nghĩ là dám phụ bạc nước mỹ này vì mình cũng chả đóng góp gì cho nước Mỹ này hơn cả số các nhân vật anh chị có điều kiện có sở trường khả năng thiên phú nào đó người ta đã thành đạt trong đó đóng góp được cho nước Mỹ, còn thân già như tôi thì có làm được gì cho nước mỹ này đâu. tôi cứ nghĩ thật như vậy, cũng mong là

! : Nhưng mà các con ông sinh sống ở đây, học hành ở đây. thì nó sẽ đóng góp tài năng

08:31:@: Thì đấy là suy nghĩ của chúng nó, chúng tôi sang đây tôi hiểu được là phải tôn trọng ý tưởng của trẻ con, không được phép can dự vào như ở Việt nam có thể giáo dục, như tôi với con của tôi cũng học từ bố tôi, việc học tự kiểm soát lấy, lớn lên rồi nếu thành công thì bố mẹ cũng chia sẻ phần nào thôi chứ cũng không được hưởng mấy của chúng mày, tuy nhiên nếu thất bại thì phải chịu đựng, trách nhiệm của các con phải lo lấy, tôi cũng nói với các con tôi như thế hai cháu ở Việt nam thì điều kiện hoàn cảnh lịch sử chị biết là các cháu nó không thể học hơn được, bởi vì lý lịch mỗi con cháu gái thì cũng chỉ dạy bảo nó như thế mà sang đến mỹ này phải hiểu là phải tôn trọng chúng nó, tôi chỉ bảo lấy cháu là học làm sao hay làm gì để đủ sống và biết sống, còn học được gì hay làm được gì thì là chuyện ở phía trước. Thế thôi còn việc lại của cháu chắc chắn tư tưởng của nó nhiều đứa bạn nó không bao giờ có ý nghĩ quay về Việt nam đâu chị, tôi thì tôi trả lời rất là thật là trong tôi vẫn lờn vờn ý định có ngày phải quay đầu về với quê hương đất nước của mình, vì ở đó là còn cái phần mộ của ông bà tổ tiên tuy là họ đã quy hoạch cũng giải tỏa rồi, chúng tôi cũng bực về gửi ở một cái nhà cốt rồi có cái điều gì nó vẫn còn lương vướng lồi kéo thiết tha với đất nước này ăn đời ở kiếp thì chưa bao giờ nghĩ tới một cách chắc chắn, mà bảo từ khước thì cũng không phải từ khước thực sự là nếu mà mình có những yếu tố này yếu tố kia để mình tính toán thì thừa với chị gia đình nào mà người ta không còn một vướng mắc nào về trục hệ thì nó dễ tính lắm, mà hai cháu thì nó ở Việt Nam đến khi nó qua được nó cũng lờ lợ, và lũ trẻ con qua được nó cũng lờ lợ những bước đầu thì mặc dù ở đây cũng bảo là nói với các con như vậy bảo suy nghĩ đi, nếu tính chuyện sang đất Mỹ này thì phải bây giờ mới kịp được chứ đừng như bố mẹ, không đi cuối cùng là

phải thay đổi chứ nếu chuẩn bị sớm thì cũng không hơn được vì sang bên này chị thấy không đâu có ai muốn thuê mướn một ông bà già sáu mươi tuổi đầu đầu có làm được gì nữa đâu, mà xứ mỹ này họ thực tế, thực dụng mà phải làm gì có lợi cho họ thì hăng nó mới mướn chứ, cho nên là cũng rất thật là trong tôi vẫn lớn vớn cái ý nghĩ là có ngày mình cũng mong được quay về chị ạ,

!: trong hơn một tiếng đồng hồ được tiếp chuyện với ông, có những câu hỏi mà tôi chưa kịp hỏi hoặc là chưa kịp hỏi, thì ông có muốn bày tỏ gì thêm không ?

11:48:@: Dạ thưa không, chúng tôi cũng biết chương trình của anh chị qua những người bạn rất là đáng quý và rất là hay nhưng mà tôi cũng có chút tâm tư thế này là không thể nào dám cầm đèn chạy trước ô tô đâu, nhưng mà ở bên này tình hình tình trạng của cộng đồng mình đó, những người thiện chí thiện tâm rất nhiều. Nhưng mà đường hướng đặt ra theo đường hướng chặt chẽ chưa có, Như chị đặt ra một câu hỏi nó cũng là vấn đề rất là lớn, tức là sự hòa nhập vào xã hội Mỹ thế thì cái lứa tuổi của chúng tôi nó khác hòa nhập nhưng mà bản chất Việt Nam mình vẫn còn giữ được một chút, còn nói những cái chuyện bản chất không tốt, không hay, con em mình nó đi vào đời sống Mỹ làm cách nào để có trách nhiệm như là cái hội đoàn như các nhóm của anh chị đây để cho các em nó hội nhập và hòa nhập được, nhưng mà không bị đồng hóa vào nước Mỹ, vì áp lực đồng hóa rất là mạnh, nó sử dụng ngôn ngữ giao tiếp hàng ngày văn minh Mỹ hàng ngày thực phẩm Mỹ hàng ngày, có những đứa nó không thấy cơm Việt Nam ngon nữa, nó không thích thưởng thức cái hương vị của nôi cá kho nữa, ngày tết nó không còn cảm thấy hương vị của nôi thịt đông ăn với lại dưa chua nữa. Cho nên làm sao nó hòa nhập, nó hội nhập, nhưng đừng bị đồng hóa vào, cho dù bị đồng hóa vào như vậy đó cái chuyện ví von nào nó cũng hơi khập khểnh nhưng mà tôi hay truyện trò với một số bạn tôi tôi bảo là hình ảnh bây giờ giống như một đĩa trái cây thưa chị, một đĩa xoài táo hay sabuche nó có hương vị riêng hết, nhưng mà khi bỏ vào một cối xay sinh tố rồi đó thì cái người cầm lên biết ở trong ly sinh tố có thoảng hương vị táo, hay cam hay xoài gì không khi người ta biết được trong sinh tố có hương vị của saboche thì họ biết họ là trái xoài thì là trái xoài ở đâu có thì sẽ là nhiều vấn đề họ suy nghĩ chỉ cần làm sao cho các em nó biết được, cho dù nó đã hòa nhập vào đời sống của Mỹ rồi, thế nhưng mà trong một góc sâu thẳm nào đó nó nhớ được đôi chút về Việt Nam mà một cái chiều dài lịch sử phía sau mà ông bà tổ tiên cha mẹ đã sống, tôi tưởng là dễ nhưng mà khó đấy, cần một thời gian dài đấy, không hiểu cái bày tỏ của tôi có vụng về lắm không chị hỏi thì cũng xin phép được bày tỏ như thế thôi thưa chị

!: Thưa cảm ơn anh thay mặt hội Vietnamese American heristage Foundation rất trân trọng những lời ông đã chia sẻ, hi vọng này là một chứng tích cho con cháu chúng mình mai mốt nó muốn tìm hiểu về chuyến đi của ông cha, các cháu nó sẽ hiểu các tài liệu để tham khảo, xin cảm ơn ông.